

Laren, Deventerweg 79
(gemeente Lochem, Gld.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek
Steekproefrapport 2009-09/03

*Laren, Deventerweg 79
(gemeente Lochem, Gld.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
de heer J.P. Tukker

Steekproefrapport 2009-09/03
ISSN 1871-269X
auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)
autorisatie: drs. E. Schrijer (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.1

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef b.v., tenzij anders vermeld.

© De Steekproef b.v., Zuidhorn, september 2009

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef b.v. aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef b.v.
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01).....	1
1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02).....	2
2. Bureauonderzoek.....	3
2.1 Bronnen.....	3
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04).....	3
2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04).....	4
2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03).....	6
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05).....	6
3. Veldonderzoek.....	7
3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01).....	7
3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03).....	8
4. Conclusies en advies.....	9

Appendix:	- archeologische periodes
	- archeologische kaart
	- boorstaten
	- laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard
	Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

In verband met de geplande bouw van acht woningen heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden aan de Deventerweg 79 te Laren, gemeente Lochem, provincie Gelderland. Ten behoeve van de nieuwbouw zullen graafwerkzaamheden plaatsvinden. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die door de werkzaamheden bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Bij het veldonderzoek zijn zeven boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

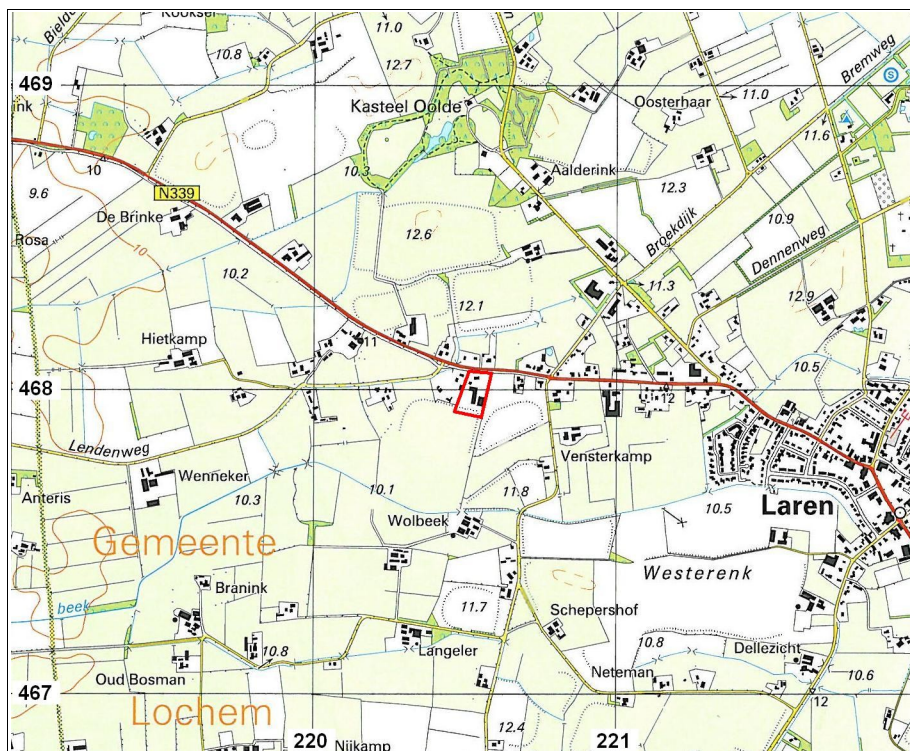
Uit het bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied op een rug in het landschap ligt. De enige archeologische waarden binnen een kilometer omtrek betreffen twee kastelen. Uit het veldonderzoek blijkt dat de bodem sterk is aangetast. Eventuele archeologische waarden op het terrein zullen daardoor eveneens van slechte kwaliteit zijn. Archeologische indicatoren zoals scherven aardewerk en bewerkt vuursteen zijn niet aangetroffen. Het advies luidt om geen nader onderzoek te ondernemen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01)

In opdracht van de heer J.P. Tukker is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Deventerweg 79 te Laren. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van acht woningen. Daarvoor zullen bodemingrepen nodig zijn waarvan de exacte diepte op het moment van het onderzoek nog niet bekend was. De hiervoor benodigde graafwerkzaamheden kunnen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied gemaakt aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit model getoetst. Daartoe is gezocht naar archeologische indicatoren en is bepaald wat de gaafheid van de bodem is.

Figuur 1: Laren, Deventerweg 79 op de topografische kaart, schaal 1:25.000. Het onderzoeksgebied aan de Deventerweg 79 is rood omlijnd.

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02)

Het onderzoeksgebied aan de Deventerweg 79 ligt in het buitengebied een kilometer ten westen van Laren (zie Figuur 1). Tijdens het onderzoek waren op het terrein juist twee kippenstallen gesloopt (zie Figuur 2).

Figuur 2: Laren, Deventerweg 79. Foto van het onderzoeksgebied genomen in noordelijke richting. Tijdens het onderzoek werd het sloopafval van twee voormalige kippenstallen afgevoerd.

Tabel 1: Laren, Deventerweg 79: administratieve gegevens.

provincie:	Gelderland	
gemeente:	Lochem	
plaats:	Laren	
toponiem:	Deventerweg 79	
bevoegd gezag:	Gemeente Lochem	
opdrachtgever:	dhr. J.P. Tukker	
oppervlakte:	1,1 hectare	
hoogte:	12 meter + NAP	
grenscoördinaten:	noordwest:	220,515 / 468,060
	noordoost:	220,585 / 468,055
	zuidwest:	220,460 / 467,930
	zuidoost:	220,555 / 467,910
kaartblad:	34A	
onderzoeksmeldingsnr:	36847	
onderzoeksdiepte:	100 centimeter beneden maaiveld	
uitvoeringsperiode:	9 september 2009	
beheer documentatie:	De Steekproef bv, provincie Gelderland en E-depot RCE	

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

Voor het bureauonderzoek zijn onderstaande bronnen gebruikt:

Tabel 2: Laren, Deventerweg 79: geraadpleegde literatuur en andere bronnen.

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Archeologie Leidraad 3. J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

ARCHIS 2. Het online registratie- en informatiesysteem van de RCE.

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 34 West Enschede. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1979.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].

Grote Historische Atlas van Nederland, schaal 1:50.000, deel 3 Oost-Nederland 1830-1855. Wolters-Noordhoff. Groningen, 1990.

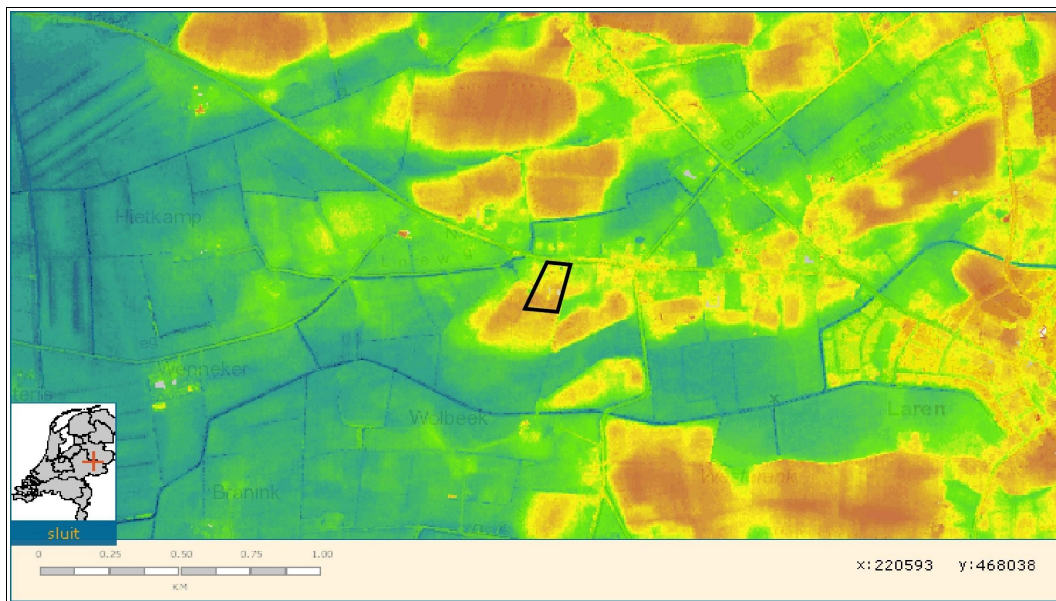
Grote Historische Topografische Atlas +/- 1905. Gelderland. Schaal 1:25.000. Uitgeverij Nieuwland. Tilburg, 2006.

Grote Provincie Atlas 1:25.000 Gelderland / Achterhoek. Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 1996.

Www.WatWasWaar.nl, Kadastrale Kaarten uit 1832.

2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04)

Onderzoeksg gebied Laren, Deventerweg 79 ligt op een rug die zuidelijk van de Deventerweg richting Laren loopt (zie Figuur 3). Op de bodemkaart is deze rug gekarteerd als hoge zwarte enkeerdgrond (zEZ23). Dat betekent dat een humeuze bovenlaag aanwezig is van tenminste een halve meter dikte (esdek), hoogstwaarschijnlijk als gevolg van plaggenbemesting. Het grondwater heeft een gemiddeld hoogste stand van meer dan 80 centimeter beneden maaiveld en een gemiddeld laagste van meer dan 160 centimeter (grondwatertrap VII).

Figuur 3: Laren, Deventerweg 79 op een hoogtekartaart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Bruin is hoog, blauw is laag. Het onderzoeksgebied is zwart omlijnd weergegeven. Het ligt op een rug die west-oost loopt.

2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04)

Uit het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gemeld (zie Appendix Archeologische Kaart). Binnen een halve kilometer omtrek is de enige waarde het middeleeuwse kasteel Wolbeek (CMA-terrein 2570). Het bevond zich circa 0,3 kilometer zuidelijk van het terrein aan de beek Wolbeek waar het naar vernoemd lijkt. Een tweede kasteel (Oolde, CMA-terrein 2565) bevond zich circa een kilometer noordelijk. Op grotere afstand van het plangebied zijn vondsten gedaan uit de late prehistorie van onder meer een hamerbijl en een scherf aardewerk (CAA-nrs 106 en 405207).

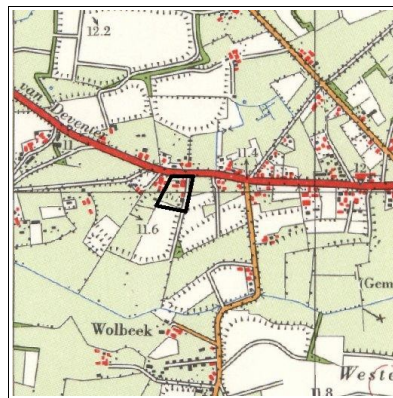
Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) heeft het onderzoeksgebied een hoge trefkans op archeologische waarden door de ligging op een rug (zie Appendix Archeologische Kaart).

Tabel 3: Archeologische waarden in de omgeving van Laren, Deventerweg 79. Voor de ligging zie Appendix Archeologische Kaart. Voor dateringen zie Appendix Archeologische Periodes.

CMA / CAA	RD-coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
2565 (34A-009)	220,482 / 468,933	middeleeuwen laat	kasteel Oolde
2570 (34A-013)	220,528 / 467,566	middeleeuwen laat - nieuwe tijd	kasteel Wolbeek
waarnemingen			
106 (34AZ-22)	221,800 / 467,800	bronstijd laat - ijzertijd midden	hamerbijl
3055 (34AN-9)	220,500 / 468,960	middeleeuwen laat - nieuwe tijd	kasteelgracht
3076 (34AZ-18)	220,500 / 467,550	middeleeuwen laat B - nieuwe tijd A	kasteelgracht
7835 (34AZ-18)	220,500 / 467,560	middeleeuwen laat B	kasteelgracht
22403 (34AN-15)	220,500 / 468,930	middeleeuwen - nieuwe tijd	koetsiers- of tuinmanswoning
133736 (34AN-19)	220,500 / 468,950	middeleeuwen laat B	kasteel
405207 (34AZ-88)	221,678 / 467,603	ijzertijd - middeleeuwen vroeg B	scherf aardewerk

2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03)

Op historische kaarten uit 1811-1832 en uit 1846 wordt de rug nog volledig als akker weergegeven. Bebouwing komt voor het eerst voor in het plangebied op een kaart uit 1890. Dan loopt door het oostelijke deel van het terrein een pad naar achter. Dit pad liep aanvankelijk midden door het gebied, maar wordt op kaarten uit de tweede helft van de 20^e eeuw iets verder oostelijk weergegeven (zie Figuur 4).

Figuur 4: Laren, Deventerweg 79 op de topografische kaart uit 1913, schaal 1:25.000. Langs de oostelijke rand van het terrein liep een pad het land in. Bron: www.WatWasWaar.nl.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05)

Het onderzoeksgebied aan de Deventerweg 79 te Laren ligt op een rug in het landschap. Op de rug is door plaggenbemesting een esdek ontstaan. De rug lijkt door de hoge ligging een geschikte vestigingsplaats te zijn geweest tijdens alle archeologische periodes. Het esdek vormt een bescherming van eventuele archeologische grondsporen tegen moderne ingrepen zoals ploegen. Aantasting van sporen kan hebben opgetreden bij graaf- en sloopwerkzaamheden voor tegenwoordige en voormalige bebouwing op het terrein.

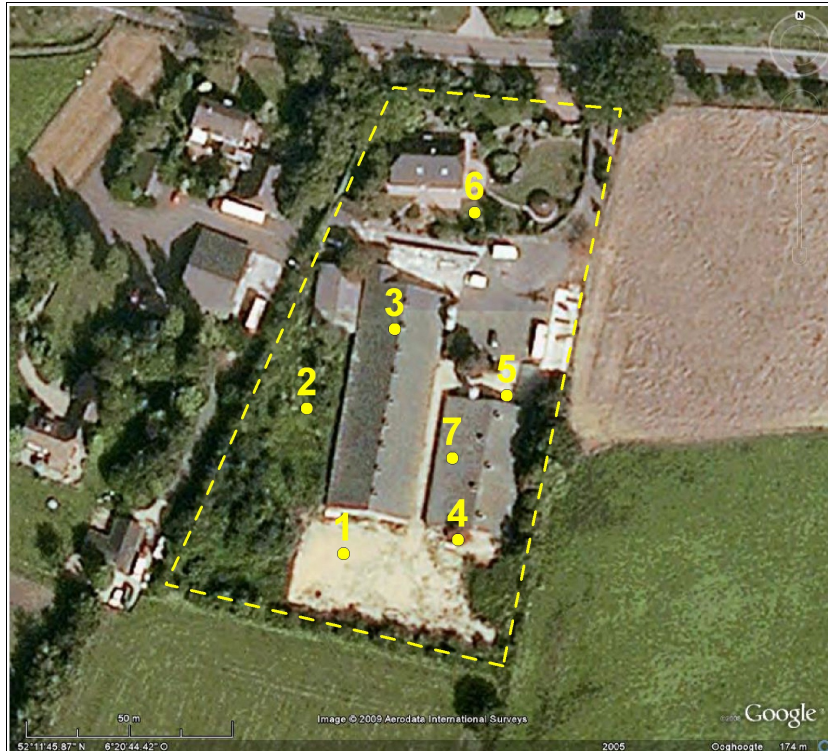
Tabel 4: Laren, Deventerweg 79: specificatie archeologische verwachting.

datering:	alle archeologische periodes
complextype:	nederzetting, begraving
minimum doorsnede:	vanaf enkele meters
diepteligging:	in en onder het esdek
locatie:	hele gebied
prospectiekenmerken:	aardewerk, houtskool, vuursteen
mogelijke verstoringen:	(voormalige) bebouwing

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01)

Het veldonderzoek heeft plaats gevonden op 9 september 2009. Er zijn zeven verkennende boringen geplaatst. De boringen zijn zo gelijk mogelijk verspreid over het terrein, rekening houdend met bebouwing en verharding. De boordichtheid bedraagt zes boringen per hectare.

Figuur 5: Laren, Deventerweg 79: boorpuntenkaart. Het onderzoeksgebied is aangegeven door een onderbroken lijn. De genummerde punten geven de ligging van de zeven boringen weer. Tijdens het onderzoek waren beide stallen gesloopt.

De boringen zijn verricht met een edelmanboor met een doorsnede van zeven centimeter. De opgeboorde grond is doorzocht op archeologische indicatoren door het te zeven in een zeef met mazen van vier millimeter. De boringen zijn gezet tot een diepte van één meter beneden maaiveld. De resultaten van de boringen zijn opgenomen in de Appendix in de vorm van boorstaten en laagbeschrijvingen.

Van de boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De hoogtes van de boringen zijn bepaald met behulp van een waterpas en gerelateerd aan NAP met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Een veldkartering heeft niet plaats gevonden, omdat aan het maaiveld

opgebrachte grond aanwezig was (zie Figuur 2).

3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03)

Op het terrein bevindt zich opgebrachte en vergraven grond direct op het gele zand van de C-horizont. Er zijn geen intacte bodemlagen aangetroffen zoals podzolhorizonten of plaggenlagen. Waarschijnlijk is bij de bouw van de stallen de grond afgegraven tot op het gele zand. Vervolgens is ten behoeve van de bouw vulzand aangevoerd. Er zijn geen intacte bodemlagen gevonden zoals podzolhorizonten of plaggenlagen van een esdek. Daardoor zullen eventuele archeologische grondsporen grotendeels verloren zijn gegaan. Er zijn geen archeologische indicatoren gevonden zoals scherven aardewerk of stukken bewerkt vuursteen.

Figuur 6: Laren, Deventerweg 79: het opgeboorde zand van boring 5 in een zeef. Er zijn drie lagen zichtbaar: boven het gele zand van de C-horizont (0,6 - 1,0 meter diepte), rechtsonder een vergraven restant van een bouwvoor (0,35 - 0,6 meter) en linksonder geelgrijs opgebracht zand (0,0 - 0,35 meter). Van de oorspronkelijke bodem zijn geen lagen gevonden.

4. Conclusies en advies

Onderzoeksgebied Laren, Deventerweg 79 ligt op een rug in het landschap. Hierop is door plaggenbemesting een enkeerdgrond ontstaan. Op afstanden van 0,3 en 1,0 kilometer van het gebied heeft een kasteel gestaan. Verder zijn binnen een kilometer rondom het onderzoeksgebied geen archeologische waarden gemeld.

Op het terrein zijn tijdens het veldwerk geen intacte bodemlagen aangetroffen zoals podzolhorizonten of plaggenlagen. Eventuele archeologische grondsporen zullen daardoor ook grotendeels verloren zijn. Archeologische indicatoren zoals scherven aardewerk en bewerkt vuursteen zijn niet gevonden. Het archeologisch verwachtingsmodel dat bewoning kan hebben plaats gevonden in het gebied tijdens alle archeologische periodes, wordt door het onderzoek niet bevestigd.

Op basis van de resultaten adviseren wij geen nader archeologisch onderzoek te ondernemen. Indien bij graafwerkzaamheden toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en / of archeologische vondsten worden gedaan, dient hiervan direct melding dient te worden gemaakt bij de gemeente Lochem conform de Monumentenwet 1988 artikelen 53 en 54.

Appendix

Laren, Deventerweg 79

- archeologische periodes
- archeologische kaart
- boorstaten
- laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

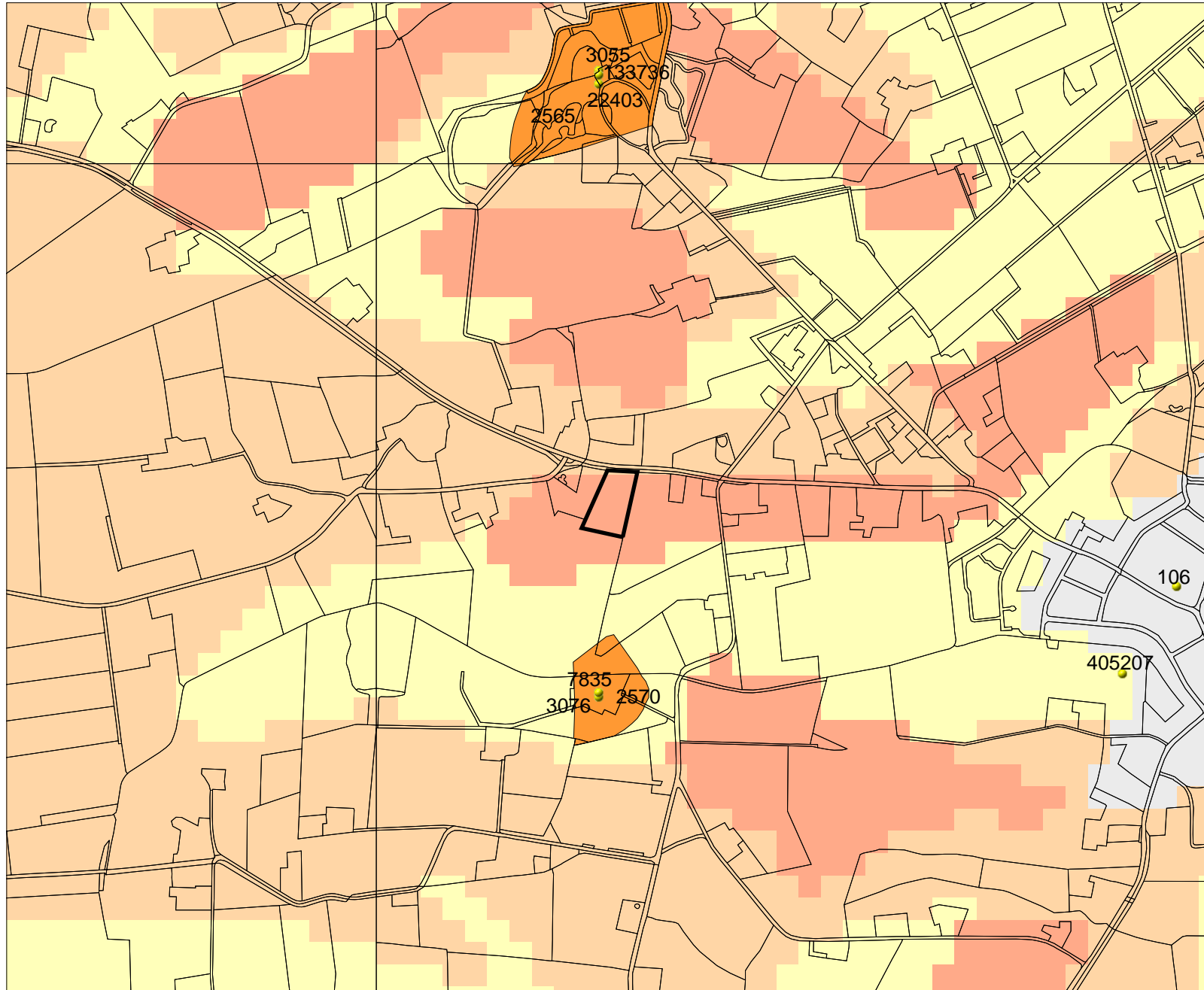
Archeologische periodes

paleolithicum		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
bronstijd:		middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
		nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden

Appendix Laren, Deventerweg 79: Archeologische Kaart

Bekende en verwachte archeologische waarden volgens ARCHIS

221891 / 469112

Legenda

- ONDERZOEKSGBIED
- TOP10 ((c)TDN)
- WAARNEMINGEN
- VONDSMELDINGEN

MONUMENTEN

- archeologische waarden
- hoge archeologische waarden
- zeer hoge archeologische waarden
- zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 500 m

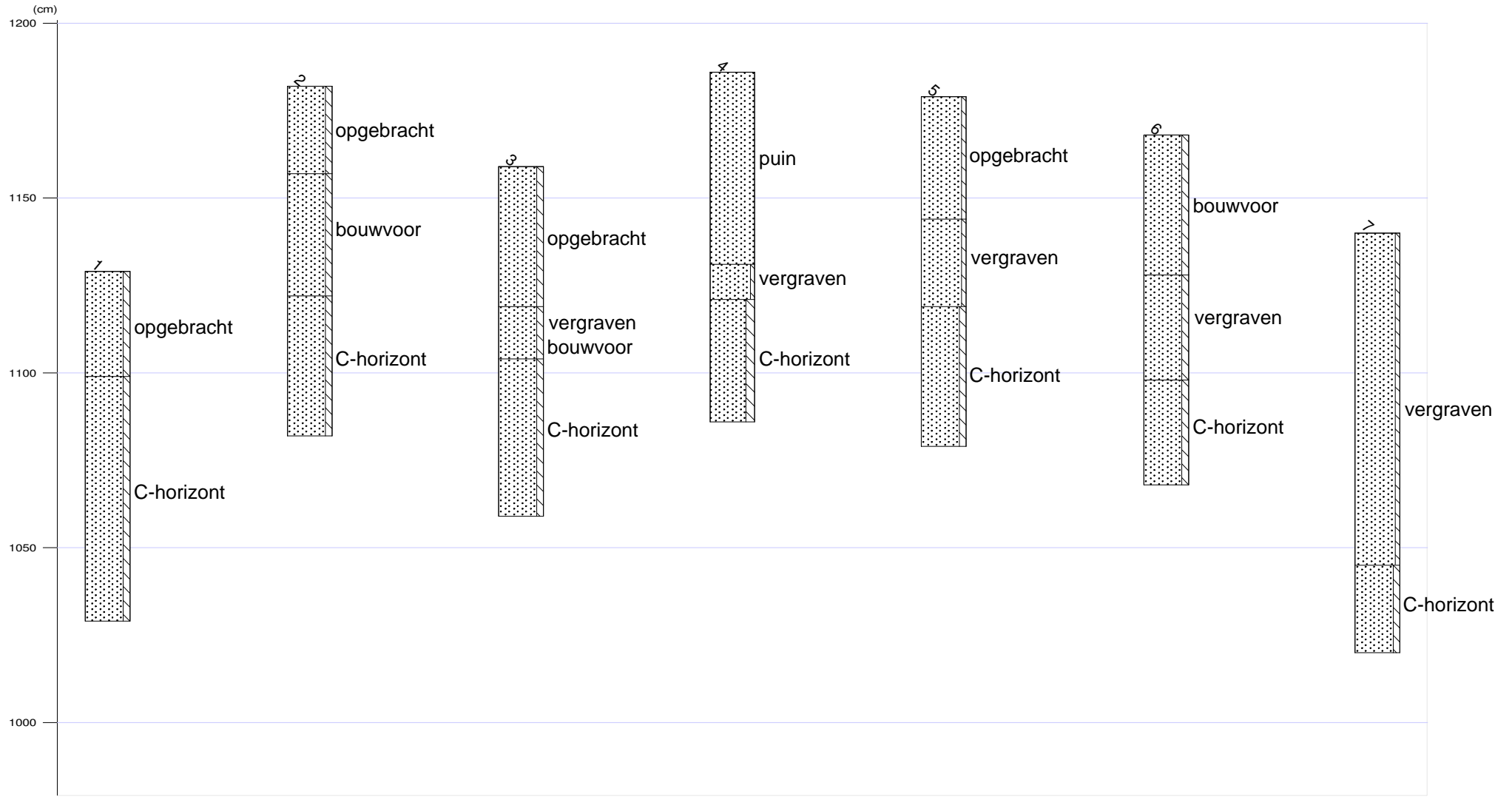
Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

219169 / 466888

Appendix Laren, Deventerweg 79: Boorstaten

Appendix Laren, Deventerweg 79: Laagbeschrijvingen

1

X-coördinaat (m) : 220518
Y-coördinaat (m) : 467942
Maaiveld (cm) : 1129

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
0 - 30	zand	matig siltig, 2,5y6/4, opgebrachte grond
30 - 100	zand	matig siltig, 10yr6/4, weinig roestvlekken, C-horizont

2

X-coördinaat (m) : 220509
Y-coördinaat (m) : 467977
Maaiveld (cm) : 1182

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
0 - 25	zand	matig siltig, mix, opgebrachte grond
25 - 60	zand	matig siltig, 10yr2/2, bouwvoor
60 - 100	zand	matig siltig, 10yr6/6, C-horizont

3

X-coördinaat (m) : 220530
Y-coördinaat (m) : 467996
Maaiveld (cm) : 1159

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
0 - 40	zand	matig siltig, 10yr6/6, opgebrachte grond
40 - 55	zand	matig siltig, 10yr2/2, bouwvoor, Opm.: BrokkenGeelZand
55 - 100	zand	matig siltig, 10yr6/6, C-horizont

4

X-coördinaat (m) : 220545
Y-coördinaat (m) : 467949
Maaiveld (cm) : 1186

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
0 - 55	zand	veel baksteen, Opm.: puin
55 - 65	zand	zwak siltig, mix, vergraven
65 - 100	zand	sterk siltig, 2,5y6/3, Zand: uiterst fijn, weinig roestvlekken, C-horizont

5

X-coördinaat (m) : 220557
Y-coördinaat (m) : 467980
Maaiveld (cm) : 1179

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
0 - 35	zand	zwak siltig, 2,5y6/3, opgebrachte grond
35 - 60	zand	zwak siltig, 10yr2/2, vergraven, Opm.: BrokkenGeelZand
60 - 100	zand	matig siltig, 10yr6/6, Zand: zeer fijn, C-horizont

Appendix Laren, Deventerweg 79: Laagbeschrijvingen

6

X-coördinaat (m) : 220549
Y-coördinaat (m) : 468024
Maaiveld (cm) : 1168

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 40	zand matig siltig, 10yr3/2, bouwvoor
40 - 70	zand matig siltig, mix, vergraven
70 - 100	zand matig siltig, 2,5y6/3, Zand: zeer fijn

7

X-coördinaat (m) : 220544
Y-coördinaat (m) : 467965
Maaiveld (cm) : 1140

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 95	zand zwak siltig, mix, vergraven
95 - 120	zand matig siltig, 2,5y6/3, Zand: zeer fijn